

Een schoolbrede aanpak

Begrijpend lezen in het VSO en praktijkonderwijs

30% van de Nederlandse 15-jarigen is momenteel onvoldoende geletterd. Uit onderzoek blijkt dat het leesvaardigheids-niveau onder Nederlandse jongeren afneemt.

Voor leerlingen op het VSO en het Praktijkonderwijs is het ontwikkelen van een functioneel lees- en schrijfniveau niet vanzelfsprekend, maar wel erg belangrijk! De leesvaardigheid heeft namelijk grote invloed op de mogelijkheid om zelfstandig te kunnen functioneren in de maatschappij.

Leesvaardigheid als prioriteit

Het verwerken en begrijpen van informatie is een voorwaarde om nieuwe vaardigheden te leren. Begrijpend lezen wordt binnen het Nederlandse onderwijs vaak als afzonderlijk AVO-vak aangeboden (en ook als zodanig getoetst). Gedrukte en digitale leermiddelen vormen de basis van de begrijpend leesles. Maar... taal is overal! Ook in de techniekles, in de les zorg & welzijn en in de rekenles. We zien dat VSO- en praktijkscholen het ontwikkelen van leesvaardigheid hoog op hun prioriteitenlijst hebben staan maar ook

zoeken naar passende manieren om de leesvaardigheid van de leerling te bevorderen. Dit met als doel de leerling een zo gunstig mogelijk ontwikkelingsperspectief te bieden. Als team van Werken aan... denken wij graag mee op welke manier scholen de leesvaardigheid van de VSO- en Praktijkonderwijsleerling kunnen stimuleren.

Een schoolbrede aanpak begrijpend lezen

Aandacht voor de leesvaardigheid hoeft niet automatisch te betekenen dat er méér begrijpend leeslessen of lesmateriaal aangeboden wordt. Want taal is overal. En dat zien wij als een kans!

Door het ontwikkelen van een schoolbrede aanpak in begrijpend lezen wordt op een schooldag bij alle vakken bewuster aandacht aan leesvaardigheid gegeven.

In deze brochure leest u ideeën en tips over het schoolbreed aanbieden van korte leesinstructies in theorie- en praktijkvakken. De leerling oefent gericht binnen verschillende contexten. En zes keer per dag vijf minuten werken aan de leesvaardigheid ... is toch weer een half uur.

Referentieniveau 1F vraagt van de leerling; 'Het lezen van eenvoudige teksten over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld.'

[Bron: 'Over de drempels met taal en rekenen', Expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen, 2008]

Meer tijd voor leesvaardigheid

Door het aanbieden van korte leesinstructies in een praktische context wordt er meer tijd besteed aan het ontwikkelen van de leesvaardigheid van de leerling.

Koppeling tussen theorie en praktijk

Begrijpend lezen is niet alleen een theoretische vaardigheid maar wordt in praktische contexten gebruikt om informatie te verwerken. Door een schoolbrede aanpak begrijpend lezen wordt de koppeling tussen theoretische- en praktische vaardigheden doelgericht versterkt.

Zelfstandigheid en zelfredzaamheid

De leerling ervaart in de praktijk dat tekstbegrip belangrijk is voor het ontwikkelen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Een goede leesvaardigheid heeft een positieve invloed op zelfstandig functioneren in de maatschappij.

Herkenbaar door herhaling

Door een schoolbrede aanpak herkent de leerling de werkwijze. Door herhaling wordt de kans op beklijven en zelfstandig toepassen van leesstrategieën vergroot.

Lezen voor je toekomst

Als het leesproces moeilijk verloopt kan een leerling het plezier in lezen verliezen. 'Lezen voor je plezier' lijkt dan geen haalbaar doel. Een alternatief is inzetten op 'lezen voor je toekomst'. We weten namelijk dat een goede leesvaardigheid een positieve invloed heeft op het ontwikkelen van zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Lezen heb je nodig om te communiceren, bijvoorbeeld bij het vinden van een baan. Lezen is ook belangrijk voor je gezondheid. Denk aan het lezen van bijsluiters van medicijnen of een veiligheidswaarschuwing op het etiket van een schoonmaakmiddel. Om zelfstandig te kunnen functioneren in de maatschappij is het belangrijk dat je zo veel mogelijk geschreven informatie begrijpt.

De kracht van de context

Door bij alle vakken aandacht te besteden aan tekstbegrip leert de leerling welke functie lezen binnen de verschillende contexten heeft. Dit geeft inzicht en inhoud aan het leesproces. Door begrijpend lezen ook als praktijk-vaardigheid in te zetten heeft de school een krachtig middel in de hand om het leesniveau van de leerling te verbeteren.

Kiezen voor een schoolbrede aanpak

Een schoolbrede aanpak is een bewuste keuze. Deze aanpak heeft voordelen maar vraagt van een school óók een heldere visie op het gebied van leesonderwijs. Daarnaast is het van belang dat het team nauw samenwerkt om de aanpak op de gewenste manier uit te kunnen voeren.

Een leesstrategie >

Een strategie die je inzet om de inhoud van een tekst beter te begrijpen.

Leesstrategieën

In de literatuur en begrijpend leesmethodes worden veel verschillende leesstrategieën omschreven. Wij zien in de praktijk dat het toepassen van veel verschillende leesstrategieën voor zwakkere lezers ingewikkeld en verwarrend kan zijn.

Kritisch kiezen

Als docent kent u de doelgroep waarmee u werkt het beste. Maak daarom als school een afweging: 'Welke leesstrategieënvoegen daadwerkelijk iets toe aan het leesproces voor onze doelgroep?'

Voorbeelden van criteria

Wat is een goede leesstrategie? Dat is uiteraard per school en per doelgroep verschillend. U kunt een kritische keuze uit de vele strategieën maken door bijvoorbeeld de volgende criteria te hanteren:

- Het inzetten van de leesstrategie is zinvol.
- Het toepassen van de strategie leidt daadwerkelijk tot beter tekstbegrip.
- Het aanleren van de leesstrategie is betrekkelijk eenvoudig.
- De strategie is relevant voor en toepasbaar in verschillende contexten.

Docenten die met de schoolbrede aanpak begrijpend lezen werken zijn op de hoogte van de leesstrategieën die door de school aan de leerling aangeboden worden. Daarnaast is het van belang dat de docent de leesstrategie tijdens een les kan instrueren.

Voorbeelden van leesstrategieën:

Het tekstdoel bepalen

Met welk doel is deze tekst geschreven?
Waarom lees jij deze tekst?

Voorkennis activeren

Wat weet jij al van dit onderwerp?

De tekststructuur herkennen

Bekijk de titel, de afbeeldingen, de kopjes, en de tekstkaders. Wat helpt jou om de tekst beter te begrijpen?

Hoofd - en bijzaken scheiden

Bepaal de plek in de tekst waar je de informatie kunt vinden die je zoekt.

Moeilijke woorden

- > lees terug of vooruit
- > hak in stukken, herken je een deel?
- > zoek het woord op

Vakgebied: groen

Zaai-instructie sla

Zaaiperiode: vanaf half maart in de kas zaaien, oogsten vanaf mei.

Kiemen: sla is een 'lichtkiemer'; de zaden hebben licht nodig om te kiemen. bedek de gezaaide zaden heel dun.

Een laagje van 2 mm aarde is voldoende.

Verzorging: houd de bovenlaag van de aarde goed vochtig.

Vakgebied: rekenen / koken

Ingrediënten voor 12 cupcakes:

- 125 gr. zachte roomboter
- 125 gr. suiker
- 125 gr. zelfrijzend bakmeel
- 2 el of 30 ml melk
- 2 eieren
- 1 zakje vanillesuiker

- Je bakt 36 cupcakes. Hoeveel heb je nodig?

Lezen van een zaai-instructie

Voorbeelden van leestategieën die toegepast kunnen worden bij deze tekst:

- Het tekstdoel bepalen.
- Eventuele voorkennis activeren.
- Tekststructuur herkennen: gebruik afbeeldingen, titels en koppen om de juiste informatie te vinden.
- De betekenis van moeilijke woorden en afkortingen herleiden of opzoeken.

Lezen en omrekenen van een recept

Voorbeelden van leestategieën die toegepast kunnen worden bij deze tekst:

- Het tekstdoel bepalen.
- Eventuele voorkennis activeren.
- Tekststructuur herkennen: gebruik afbeeldingen, titels en koppen om de juiste informatie te vinden.
- De betekenis van moeilijke woorden en afkortingen herleiden of opzoeken.

Het lezen van een Engelse advertentie

Voorbeelden van leesstrategieën die toegepast kunnen worden bij deze tekst:

- Het tekstdoel bepalen.
- Pictogrammen begrijpen om de juiste informatie te vinden.
- Afbeeldingen gebruiken om de betekenis van een tekst te kunnen herleiden.
- De betekenis van Engels woorden herleiden naar Nederlandse woorden.

Lezen van een veiligheidsinstructie op een etiket

Voorbeelden van leesstrategieën die toegepast kunnen worden bij deze tekst:

- Het tekstdoel bepalen.
- Eventuele voorkennis activeren.
- Pictogrammen begrijpen om de juiste informatie te vinden.
- De betekenis van moeilijke woorden en afkortingen herleiden of opzoeken.

Vakgebied: Engels

Vakgebied: zorg en welzijn

Bij contact met de wasvloeistof kan roodheid van de huid ontstaan.
Huid goed afspoelen met water.
Buiten bereik van kinderen bewaren.

In de praktijk >

Voorbeelden van leescontexten >

Vakgebied: techniek

Montagehandleiding van een ladekast

Stap 1 - de voorbereiding

Zorg dat je voldoende ruimte hebt.

De montage van de kast start op de grond.

Open het pakket.

Leg alle onderdelen plat neer.

Vakgebied: burgerschap / actualiteit

Mobieltjes niet meer welkom in de klas

Vanaf 2024 mag de mobiele telefoon niet meer gebruikt worden in de klas. Dit geldt ook voor tablets en smart-horloges.

De Nederlandse regering geeft dit advies omdat leerlingen afgeleid raken door een mobiel in de klas. Scholen moeten zelf afspraken maken met leraren, ouders en leerlingen. Zo weet iedereen wat wel en niet mag.

De telefoon, smartwatch of tablet mag wel gebruikt worden als dit nodig is voor de les. Bijvoorbeeld om informatie op te zoeken. Een leerling mag een telefoon mee de klas in nemen als daar een medische reden voor is. Soms heeft een leerling bijvoorbeeld een alarmmelding nodig. Zo kan de leerling medicatie op tijd innemen. Ook bij diabetes (ook wel suikerziekte genoemd) is het gebruik van een app soms nodig om de bloedwaardes te

meten. Leerlingen die om een medische reden een telefoon nodig hebben maken hierover afspraken met de school.

Foto: Leerlingen van het Stapperscollege (v.l.n.r.: Dew, Dave, Jens, Lola en Maaike.)

Leerlingen van het Stapperscollege vonden de maatregelen in eerste instantie niet leuk. Maaike (rechts op de foto) vertelt: 'Eerst vond ik het echt heel erg overdreven dat ik tijdens de lessen mijn telefoon in mijn kluis moet doen. Maar nu merk ik dat ik echt minder afgeleid ben.' Ook Dave (tweede van links) geeft aan dat hij zijn telefoon netjes in zijn kluis legt. Hij zegt: 'Je went er snel aan dat je geen telefoon bij je hebt. Ik let nu beter op in de les. En ik maak mijn huiswerk in plaats van dat ik op mijn mobiel zit.'

Lezen van een montagehandleiding

- Het tekstdoel bepalen.
- Eventuele voorkennis activeren.
- Bij een stappenplan spelen afbeeldingen en koppen een belangrijke rol om de juiste informatie te vinden.
- De betekenis van moeilijke woorden (bijvoorbeeld namen van gereedschappen) en afkortingen herleiden of opzoeken.

Lezen van nieuwsberichten

Het leesdoel bepaalt op welke manier je leest en welke leesstrategieën je toepast om de tekst te begrijpen.

Een interessant nieuwsartikel lees je voor je plezier of omdat je er iets van wil leren. Het gebruiken van voorkennis, eventuele afbeeldingen en het begrijpen van moeilijke woorden zijn belangrijk om de inhoud van de tekst goed te begrijpen.

Als je een nieuwsartikel leest om te gebruiken in een werkstuk of omdat je er later vragen over moet beantwoorden dan is het scheiden van hoofd- en bijzaken ook belangrijk.

Ontwikkelplan schoolbrede aanpak

Voorbeeld van een ontwikkelplan voor een schoolbrede aanpak begrijpend lezen:

De visie van de school

Stel op basis van de visie van de school de kaders van de schoolbrede aanpak vast.

- Stel **het belang van tekstbegrip** voor de verschillende niveaus binnen de school vast.

Welke invloed heeft het **leesniveau** op de **zelfstandigheid en zelfredzaamheid** voor deze leerlingen?

De doelgroep(en)

Stel voor de verschillende niveaus de pedagogische en de didactische begeleidingsbehoefte vast.

- Omschrijf **de kernmerken** van een goede **leesinstructie** die past bij de verschillende niveaus. (Denk aan: instructietijd, de inhoud, visualisatie, leerkrachtnabijheid, etc.)

De investering

Bepaal de mogelijkheden en de grenzen van de schoolbrede aanpak.

- Omschrijf **de wenselijke opbrengst** van de schoolbrede aanpak.
- Omschrijf **de minimale en maximale investering** die met het team geleverd moet worden om de gewenste opbrengst te bereiken.

De expertise

Zorg voor voldoende inhoudelijke expertise op het gebied van leesonderwijs.

- Onderzoek of docenten voldoende **kennis** hebben op het gebied van begrijpend lezen.
- Onderzoek welke docenten andere docenten kunnen **ondersteunen** in het proces en zet deze expertise in.

De inhoud

Beschrijf de contexten per vakgebied, de leestategieën en een stappenplan.

- Brainstorm en omschrijf per vakgebied **welke opdrachten / contexten** binnen het curriculum verrijkt kunnen worden met een leesinstructie.
- Selecteer **passende leestategieën**.
- Maak **een stappenplan** hoe en in welke volgorde de leestategieën in de praktijk worden toegepast.

Tips

- Start eenvoudig. Verrijk het bestaande curriculum met korte begrijpend leesinstructies.
- Gebruik een stappenplan. Hanteer als team dezelfde herkenbare aanpak tijdens de instructie.
- Maak er een gewoonte van om teksten en hun functie tijdens de les kort centraal te stellen.
- Wissel als team regelmatig ervaringen uit.
- Geef korte instructies waarbij het leesdoel centraal staat.
- Doe voor, visualiseer en denk hardop. Hiermee maakt u als leerkracht de functie van begrijpend lezen en de aanpak binnen de context duidelijk.
- Stimuleer de leerling om zo veel en zo vaak mogelijk zelf te lezen. Geef de leerling duidelijke en opbouwende feedback op het leesproces.

www.werkenaan.nl

